

МА Миљана С. Павићевић⁹,
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској
Митровици, Филозофски факултет, Катедра за психологију

Доц. др Јелена Љ. Минић,
Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској
Митровици, Филозофски факултет, Катедра за психологију

КВАЛИТЕТ ЖИВОТА, ЗАДОВОЉСТВО ЖИВОТОМ И СУБЈЕКТИВНО БЛАГОСТАЊЕ КОД НАСТАВНИКА И АДМИНИСТРАТИВНИХ РАДНИКА

САЖЕТАК

У раду је разматран однос квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених испитаника из тзв. помажућих (наставници) и непомажућих занимања (административни радници). Циљ истраживања је испитати повезаност квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и административних радника. Задатак истраживања је утврдити разлике у степену испољености поменутих варијабли код запослених и незапослених наставника и административних радника. У истраживању је учествовало 129 испитаника са подручја Косова и Метохије, од којих је 63 испитаника из помажућих занимања (наставници – 31 запослен, 32 незапослена) и 66 испитаника из непомажућих (администрација – 32 запослена, 34 незапослена). За прикупљање података коришћене су: Скала квалитета живота, Скала задовољства животом, Кратка скала субјективног благостања и Упитник основних социодемографских

⁹ miljanapavicevic@yahoo.com

карактеристика. Резултати истраживања показују да постоје статистички значајне корелације, као и разлике између испитаника који припадају тзв. помажућим и непомажућим занимањима, односно разлике између наставника и административних радника (економиста и правника), као и између запослених и незапослених испитаника.

Кључне речи: квалитет живота, задовољство животом, субјективно благостање, наставници, административни радници.

ТЕОРИЈСКИ ДЕО

Светска здравствена организација дефинише квалитет живота као перцепцију позиције појединца у културолошком, друштвеном и срединском контексту (World Health Organization, 1999, према Илић, Милић и Аранделовић, 2010), кроз шест широких подручја или домена квалитета живота. Прво подручје је физичко здравље са три аспекта: 1) енергија и умор; 2) бол и нелагодност; 3) спавање и одмор. Друго подручје је психичко здравље са пет аспеката: 1) телесна схема и изглед; 2) негативна осећања; 3) позитивна осећања; 4) самовредновање; 5) мишљење, памћење и концентрација. Треће подручје квалитета живота је ниво независности са четири аспекта: 1) покретљивост; 2) свакодневне активности; 3) зависност од лекова и медицинске помоћи; 4) радни капацитет. Четврто подручје квалитета живота су социјалне релације са три аспекта: 1) персоналне релације; 2) социјална подршка; 3) сексуална активност. Пето подручје квалитета живота је окружење са осам аспеката: 1) финансијски извори; 2) слобода, физичка сигурност и безбедност; 3) здравље и друштвена брига – приступачност и брига; 4) кућно окружење; 5) могућност за стицање нових знања и вештина; 6) учешће и могућност за рекреацију/слободно време; 7) физичко окружење (загађеност/бука/саобраћај/клима); 8) транспорт. Шесто подручје квалитета живота подразумева духовност, религиозност и

персонална веровања, са аспектима: религија, духовност, персонална веровања (Миљковић, Вукић и Трајановић, 2004).

Задовољство животом је субјективни доживљај квалитета живота и може се дефинисати као когнитивна евалуација целокупног живота кроз коју сваки појединац процењује властити живот. Да би се описало задовољство животом, проучавају се спољашњи услови, али и унутрашњи процеси који имплицирају субјективна искуства појединца (Penezić, 2006). Водећа истраживања у области задовољства животом, одређују задовољство животом као когнитивну компоненту субјективног благостања (eng. *subjectiv well-being*), а срећу као емотивну компоненту (Diener, 2000). Задовољство животом подразумева когнитивну процену сопственог живота у виду општег суда особе о различитим доменима свог живота, док афективне компоненте – пријатан и непријатан афекат, представљају основни доживљај о актуелним догађајима у животу људи. Пријатна искуства су пожељна и вредна, па особа која доживљава пријатна емоционална искуства, доживљава свој живот као вредан и позитиван (Diener, 2000).

Субјективно благостање је појам који се односи на когнитивну или афективну процену сопственог живота од стране појединца (Diener, Lucas and Oishi 2002). Когнитивна процена се примарно тиче концепта задовољства, док емоционални аспект подразумева фреквенцу којом људи доживљавају пријатне емоције (радост) или непријатне емоције (депресија) (Diener, Suh and Oishi 1997). Субјективно благостање обухвата неколико одвојених компоненти: животно задовољство или задовољство разним животним доменима, као што су брачни и пословни домен, начин провођења слободног времена, задовољство сопственим домаћинством; постојање позитивних осећања и расположења дужи временски период (пријатне емоције и расположења); ретко присуство негативних осећања (депресија, стрес и љутња) (Diener, 2000). Оно што чини суштину субјективног благостања јесте лична перспектива појединца. Људи са високим степеном субјективног

благостања имају доминантно позитивне процене сопственог живота и околности (Diener, 2000).

МЕТОДОЛОШКИ ДЕО

Имајући у виду да појмови: квалитет живота, задовољство животом и субјективно благостање изазивају недоумице код истраживача због своје комплексности, различитих аспеката, операционализације и сл., као и то да су истраживани конструкти. У раду смо настојали да поменуте конструкте проверимо и на узорку испитаника са сталним местом боравка на Косову и Метохији из тзв. помажућих (наставници) и непомажућих занимања (административни радници), код запослених испитаника и оних који то нису. Идеја рада је да добијемо основне податке о поменутим конструктима које бисмо искористили као смерницу за наставак истраживања, уз укључивање и испитаника који не живе на територији Косова и Метохије. Основни проблем истраживања је однос квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и административних радника са сталним местом боравка на Косову и Метохији. Главни циљ истраживања је испитати да ли постоји повезаност квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и административних радника са сталним местом боравка на Косову и Метохији. Задатак истраживања је утврдити разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и административних радника са сталним местом боравка на Косову и Метохији.

У истраживању су укључене варијабле: квалитет живота, задовољство животом, субјективно благостање и социодемографске варијабле: занимање (тзв. помажућа занимања – наставници и непомажућа занимања – администрација: правници, економисти) и радни статус (запослен и незапослен).

Квалитет живота према Светској здравственој организацији подразумева перцепцију животних позиција појединца у контексту културе и система вредности у којем живи, као и односу на његове циљеве, очекивања, стандарде и интересовања (Anđelković i Budić, 2013), операционализује се скором на Скали квалитета живота (WHOQOL – BRIEF, WHO). Задовољство животом представља когнитивну евалуацију целокупног живота кроз коју сваки појединац процењује свој властити живот (Penezić, 2006). Операционализује се скором на Скали задовољства животом (Penezić, 2002). Субјективно благостање се дефинише као афективна и когнитивна евалуација сопственог живота (Diener, 2000, према Јовановић, 2010), операционализује се скором на Краткој скали субјективног благостања (Јовановић i Novović, 2008).

У истраживању су коришћене: Скала квалитета живота, Скала задовољства животом, Кратка скала субјективног благостања и Упитник основних социодемографских карактеристика, конструисан за потребе истраживања, а ради прикупљања података о годинама живота, занимању и радном статусу испитаника.

Скала квалитета живота (WHOQOL-100, World Health Organization Quality of Life-Brief, 1997), петостепена скала Ликертовог типа са 26 ајтема распоређених у четири домена: физичко здравље (активност, потреба за лековима и лечење, енергетски капацитет, покретљивост, присуство болова, квалитет сна, радна способност повезана са здрављем), психичко здравље (задовољство телесним изгледом-собом, негативна и позитивна осећања, самопоуздање, религиозност, духовност, способност мишљења, учења, памћења и концентрације), социјалне релације (интерперсоналне релације, социјална подршка и сексуална активност) и услови живота (финансијски извори, осећање слободе и физичке сигурности, социјална и медицинска сигурност, породично окружење, доступност неопходних података, могућност за рекреацију, физичко окружење-загађење, бука, саобраћај, клима). На нашем узорку поузданост типа Кронбах алфа креће се по субскалама од .68 до .71, а за скалу у целини .82.

Скала задовољства животом (Penezić, 2002) састоји се од 20 ајтема, од којих се 17 ајтема односи на процену глобалног задовољства, а три ајтема за процену ситуацијског задовољства. Испитаници одговарају заокруживањем одговарајућег броја на Ликертовој петостепеној скали, а укупни резултат се обликује као линеарна комбинација процена. Виши резултат означава и више задовољство животом, а резултати се крећу од 20 до 100. На нашем узорку поузданост типа Кронбах алфа је .93.

Кратка скала субјективног благостања - КСБ (Jovanović i Novović, 2008) састоји се од осам ајтема подељених у две субскеале, са по четири ајтема: позитиван афективитет и позитиван став према животу. Афективна компонента се процењује помоћу субскеале позитиван афективитет, која садржи ставке које се односе на доживљавање пријатних емоција. Когнитивни аспект субјективног благостања се процењује субскеалом позитиван став према животу, која је операционализована преко ставки које се односе на позитивно вредновање живота и оптимистичан став према животу (Jovanović i Novović, 2008). Кронбах алфа коефицијенти поузданости појединачних ајтема се крећу од .81 до .82, док је поузданост скале у целини .86.

У истраживање се кренуло са претпоставком да постоји статистички значајна повезаност квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања, као и статистички значајна разлика у степену испољености поменутих варијабли код запослених и незапослених испитаника из тзв. помажућих (наставници) и непомажућих занимања (администрација). Прегледом ранијих истраживања о повезаности квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања може се уочити да постоји велико интересовање аутора за испитивање повезаности задовољства животом са различитим чиниоцима физичког и психолошког функционисања појединца. Неки аутори су повезивали задовољство животом са депресијом, менталним здрављем, самопоимањем, мирноћом, виталношћу, личном контролом, циљевима,

моралом, опаженим здрављем, самопоштовањем, бригадама, стресом, алијенацијом, социјалном подршком, породичним функционисањем, појединачним функционисањем, срећом, брачним и родитељским задовољством, задовољством послом, напорима (Acton 1994, Argyle 1999). Што је одраслим особама важније да буду запослене, што им је важније да буду у брачној заједници, затим што су родитељи задовољнији својом родитељском улогом и што су особе задовољније својим социјалним односима, то су и задовољнији својим животом (Petrov, Hadži-Pešić, Zlatanović i Milenović, 2011). Породично и физичко окружење представљају сигурну базу за напад и одбрану (Златановић, 2012), а као облик друштвене подршке, породица помаже у превазилажењу стреса (Јовановић, 2012), те се тако лакше подносе проблеми као што су незапосленост, лоша материјална ситуација, лош економски статус. Истраживања упућују на то да особе које су срећне и задовољне својим животом имају боље односе с околином, боље испуњавају радне и породичне улоге, здравије су, емоционално стабилније и боље подносе стрес на послу и изван њега (Kaliterna-Lipovčanin, Prizmić-Larsen i Šakić, 2002). Важан фактор у процени задовољства животом је незапосленост. Наиме, незапослени су мање задовољни животом него запослени (Anđelković i Budić, 2013). У поређењу са запосленим, незапослени су мање задовољни животом, мање задовољни својим породичним и брачним стањем и имају нижи ниво самопоштовања (McRyan et. al., 2005).

Узорак су чинили одрасли испитаници (од 25–63, просечне старости од $AC=38,27$, $SD=10,41$), са подручја Косова и Метохије ($N=129$). Најпре је узорак подељен према врсти занимања на тзв. помажућа и непомажућа занимања, односно на наставнике и испитанике из администрације (економисти и правници), а затим је подела извршена према радном статусу на запослене и незапослене. Од укупног узорка, 48,8% испитаника спада у тзв. помажућа занимања (наставници), а 51,2% у тзв. непомажућа занимања (администрација – правници и економисти). Запослено је 48,8% испитаника, док је 51,2% незапослено посматрано у оквиру укупног

узорка. У оквиру помажућих занимања (наставници) 49,2% наставника је запослено, а 50,8% незапослено, док је у оквиру непомажућих занимања 48,5% запослених и 51,5% незапослених испитаника из администрације.

Прикупљање података обављено је на радним местима код оних испитаника који су запослени, а у кућним условима код оних који то нису. Подаци су обрађени корелационом анализом и т-тестом у статистичком пакету СПСС 20.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

У табелама које следе приказани су резултати корелационе анализе (Табела 1. и 2.) и то повезаност квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и административних радника, а затим и резултати т-теста (Табела 3, 4. и 5.)

У Табели 1. приказани су резултати корелационе анализе варијабли: задовољство животом, квалитет живота по аспектима (физичко здравље, психичко здравље, социјалне релације и услови живота) и субјективно благостање по аспектима (позитивни афективитет и позитиван став према животу) код запослених наставника и административних радника.

Табела 1. Корелације квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених наставника и административних радника

Квалитет живота	Занимање	Задовољство животом	Позитиван афективитет	Позитиван став према животу
Физичко здравље	Наставници	.268	.404*	.078
	А. Радници	.519**	.578**	.389*
Психичко здравље	Наставници	.463**	.411*	.338
	А. Радници	.757**	.721**	.748**
Социјалне релације	Наставници	.390*	.385*	.101
	А. Радници	.475**	.462**	.417*
Услови живота	Наставници	.572**	.433*	.470**
	А. Радници	.441*	.211	.216

Легенда: А. радници – административни радници.

*Корелација значајна на нивоу $p < 0.05$ **Корелација значајна на нивоу $p < 0.01$

Кад су у питању запослени наставници на основу приказаних резултата у Табели 1. може се уочити да физичко здравље позитивно корелира са позитивним афективитетом, док психичко здравље остварује позитивну корелацију са задовољством животом и позитивним афективитетом. Добијене корелације указују на то да су наставници који своје физичко и психичко здравље процењују као боље, односно који су активни, радно способни, задовољни сопственим физичким изгледом и отворени за учење, склонији доживљавању пријатних емоција. Такође, задовољнији су животом они наставници који процењују своје психичко здравље као боље, односно они који себе процењују као духовите, самопоуздане особе, отворене за нова искуства. Социјалне релације позитивно корелирају са: задовољством животом и позитивним афективитетом, што значи да су наставници са бољим социјалним релацијама и подршком оптимистичнији и задовољнији животом. Услови живота остварују позитивну корелацију са: задовољством животом, позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу. Наставници који имају финансијску, физичку, социјалну и породичну сигурност су задовољнији животом, склони да доживе

пријатне емоције и имају позитиван став према животу. Нема статистички значајних корелација задовољства животом и физичког здравља код наставника, затим позитивног става према животу са: психичким здрављем, физичким здрављем и социјалним релацијама.

Резултати корелационе анализе показују да су код запослених наставника сви аспекти квалитета живота позитивно повезани са задовољством животом. Пенезић (2006) је у свом истраживању дошао до резултата да побољшање животних услова, доводи и до већег задовољства животом. Новија истраживања (Kaliterna-Lipovčanin, Prizmić-Larsen i Šakić 2002) упућују на то да особе које су срећне и задовољне својим животом имају боље односе са околином, боље испуњавају радне и породичне улоге, здравије су, емоционално стабилније и боље подносе стрес на послу и изван њега. Основна функција интерперсоналних односа у касној животној доби примање социјалне подршке и евентуални позитивни ефекти те подршке на квалитет живота (Heskhausen & Lang 1996). Нека ранија истраживања (Lakey & Cohen, 2000) су показала да су од изузетне важности квалитетне интеракције са људима без обзира на друштвени и економски статус особе, а такође су указала на важност социјалне подршке особи у различитим животним околностима и када су изложене стресу. Што се тиче односа квалитета живота и субјективног благостања, физичко здравље је повезано са позитивним афективитетом, али није повезано ни са задовољством животом, ни са позитивним ставом према животу. Психичко здравље и социјалне релације као аспекти квалитета живота су позитивно повезани са позитивним афективитетом, али не и са позитивним ставом према животу као аспектом субјективног благостања. Услови живота су повезани са оба аспекта субјективног благостања. Позитиван афективитет као аспект субјективног благостања је у корелацији са социјалним понашањима која укључују интеракцију са другим људима, екстравертност, физичку активност, што све може да повећа позитивно расположење (Anđelković i Hadži-Pešić, 2013) и као такав је део пута ка циљу оријентисаног понашања које особу нагони да тражи потенцијално

награђујуће ситуације које могу да допринесу осећању среће (Anđelković i Hadži-Pešić, 2013).

Кад су у питању запослени испитаници у администрацији на основу резултата приказаних у Табели 1. може се уочити да физичко здравље остварује позитивну корелацију са задовољством животом, затим са позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу. Психичко здравље позитивно корелира са задовољством животом, као и са позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу. Социјалне релације позитивно корелирају са задовољством животом, као и са позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу, док услови живота позитивно корелирају са задовољством животом. Добијени резултати показују да су задовољнији животом они запослени испитаници из администрације који су физички здрави и активни, задовољни собом и имају боље интерперсоналне релације и подршку (једино корелације услова живота са позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу нису статистички значајне код запослених административних радника).

Код запослених испитаника из администрације такође имамо повезаност свих аспеката квалитета живота са задовољством животом, затим физичко, психичко здравље и социјалне релације као аспекти квалитета живота су позитивно повезани са субјективним благостањем, а једини аспект квалитета живота – услови живота не остварује статистички значајну повезаност са субјективним благостањем. Код тумачења ових резултата, морамо имати у виду чињеницу да је на подручју Косова и Метохије у току примена Бриселског споразума који подразумева интеграцију појединих институција у тзв. косовске институције, којом су обухваћене пре свега општинске структуре, али не и образовне установе. Имајући у виду наведено, можемо тумачити повезаност услова живота са субјективним благостањем код наставника, односно непостојање повезаности услова живота са субјективним благостањем код испитаника запослених у администрацији.

У Табели 2. су приказани резултати корелационе анализе за: задовољство животом, квалитет живота по аспектима (физичко здравље, психичко здравље, социјалне релације и услови живота) и субјективно благостање по аспектима (позитивни афективитет и позитиван став према животу) код незапослених наставника и административних радника.

Табела 2. Корелације квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања (у целини и по аспектима) код незапослених наставника и административних радника

Квалитет живота	Занимање	Задовољство животом	Позитиван афективитет	Позитиван став према животу
Физичко здравље	Наставници	.410*	.420*	.453**
	А. Радници	.436*	.600**	.455**
Психичко здравље	Наставници	.520**	.459*	.504**
	А. Радници	.614**	.666**	.560**
Социјалне релације	Наставници	.370*	.440*	.029
	А. Радници	.697**	.629**	.539**
Услови живота	Наставници	.586**	.574**	.173
	А. Радници	.718**	.598**	.360*

Легенда: А. радници – административни радници

*Корелација значајна на нивоу $p < 0.05$ **Корелација значајна на нивоу $p < 0.01$

На основу приказаних резултата у Табели 2. кад су у питању незапослени наставници може се уочити да физичко и психичко здравље остварује позитивну корелацију са: задовољством животом, позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу. Социјалне релације и услови живота позитивно корелирају са задовољством животом и позитивним афективитетом (једино корелације социјалних релација и услова живота са позитивним ставом према животу код наставника нису статистички значајне).

Такође, на основу приказаних резултата у Табели 2. може се уочити да постоје позитивне статистички значајне корелације свих аспеката квалитета живота са задовољством животом и субјективним благостањем код незапослених административних испитаника. Физичко и психичко здравље остварује позитивну корелацију са: задовољством животом, позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу. Социјалне релације и услови живота позитивно корелирају са: задовољством животом, позитивним афективитетом и позитивним ставом према животу.

Добијене корелације значе да су незапослени наставници и административни радници, који своје физичко и психичко здравље процењују као боље, задовољнији животом, склонији су доживљавају пријатних емоција и имају позитиван став према животу. Такође, незапослени наставници и административни радници са бољим социјалним релацијама су задовољнији животом, склонији су доживљавају пријатних емоција и имају позитиван став према животу. Незапослени административни радници са бољим животним условима такође су задовољнији животом, склонији доживљавају пријатних емоција и имају позитиван став према животу.

Код незапослених наставника квалитет живота је позитивно повезан са задовољством животом. Што се тиче односа квалитета живота и субјективног благостања, социјалне релације и услови живота као аспекти квалитета живота позитивно су повезани са позитивним афективитетом, док не остварују статистички значајну повезаност са позитивним ставом према животу. Незапослени наставници захваљујући доброј социјалној подршци, физичком и породичном окружењу развијају позитивне емоције, али не и позитиван став према животу. Претпоставља се да социјална подршка и породично окружење омогућавају особама да брзо и успешно решавају проблеме и да се успешно суочавају са свакодневним стресовима (Магџинко, Vuletić i Šinsek 2011). Код незапослених испитаника из администрације сви аспекти квалитета

живота позитивно корелирају са задовољством животом и са субјективним благостањем. Овако добијене резултате можемо објаснити тиме да незапослени налазе неке друге изворе задовољства као што су одређене социјалне улоге. Тако је Ogilvi (1987, према Martinis, 2005) у свом истраживању показао да људи себе перципирају кроз одређене улоге (добар отац/мајка, добар супруг/а) и да су задовољнији животом уколико више времена проведу у улогама којима се описују.

Применом т-теста утврђено је да не постоје статистички значајне разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника. Одређене статистички значајне разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања (у целини и по аспектима) добијене су код запослених и незапослених административних радника (видети Табелу 3.).

Табела 3. Разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања (у целини и по аспектима) код запослених и незапослених административних радника

	Радни статус	Н	АС	СД	т - тест	Сиг.
Психичко здравље	Запослени	32	25.28	3.17	2.284	.026
	Незапослени	34	23.41	3.46		
Социјалне релације	Запослени	32	12.72	1.49	2.725	.008
	Незапослени	34	11.41	2.29		
Задовољство животом	Запослени	32	82.19	9.91	4.018	.000
	Незапослени	34	69.94	14.31		
Позитиван афективитет	Запослени	32	16.88	2.62	2.044	.045
	Незапослени	34	15.35	3.37		

Легенда: Н- укупан број испитаника;, АС- аритметичка средина; СД- стандардна девијација; т-тест- вредност т статистика; Сиг. – значајност

Значајно на нивоу $p < 0.05$

На основу резултата приказаних у Табели 3. могу се уочити разлике између запослених и незапослених испитаника из администрације и то: у процени степена испољености психичког здравља и социјалних релација (као аспеката квалитета живота), затим у процени степена испољености задовољства животом, као и у процени степена испољености позитивног афективитета као аспекта субјективног благостања.

Запослени испитаници из администрације остварују више резултате на овим скалама, њих одликује задовољство телесним изгледом, веће самопоуздање, веровање у сопствене вредности, позитивна осећања, као и боље интерперсоналне релације и социјална подршка (Martinis, 2005). Запослени појединци имају ширу социјалну мрежу, добијају већу социјалну подршку и уопште боље су социјално интегрисани од оних који нису запослени (Markanović i Jokić-Begić, 2011). Такође, овакви резултати су очекивани јер су и ранији налази показали да су незапослени мање задовољни животом него запослени (McKee-Ryan et al., 2005). У свом истраживању Петров, Хаци-Пешић, Златановић и Миленовић (2011) дошли су до налаза да између запослених и незапослених испитаника у погледу задовољства животом постоји разлика једино у аспекту остварења важних ствари у животу, док нема разлике у осталим аспектима: идеалан живот, одлични услови живота, глобално задовољство животом и непостојање промена у наредном животу, што може да указује на то да статус запослености доприноси општем осећању добробити и благостања.

Утврђено је да не постоје статистички значајне разлике у степену испољености: физичког здравља, услова живота и позитивног става према животу код запослених и незапослених административних радника.

У даљем раду извршено је поређење запослених наставника и запослених административних радника (видети Табелу 4.)

Табела 4. Разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених наставника и административних радника

	Занимање	Н	АС	СД	т-тест	Сиг.
Физичко здравље	Наставници	31	27.90	3.24	-2.156	.035
	А. Радници	32	30.00	4.38		
Психичко здравље	Наставници	31	23.03	2.17	-3.273	.002
	А. Радници	32	25.28	3.17		
Социјалне релације	Наставници	31	11.58	1.88	-2.689	.009
	А. Радници	32	12.72	1.49		
Задовољство животом	Наставници	31	76.13	11.58	-2.234	.029
	А. Радници	32	82.19	9.91		

Легенда: А. радници- административни радници; Н- укупан број испитаника; АС- аритметичка средина; СД- стандардна девијација; т-тест- вредност т статистика; Сиг. –значајност

Значајно на нивоу $n < 0.05$

На основу резултата приказаних у Табели 4. може се уочити да се запослени испитаници у администрацији разликују у односу на запослене наставнике у перцепцији: физичког здравља, психичког здравља и социјалних релација као аспеката квалитета живота, као и у процени задовољства животом. Наиме, запослени у администрацији остварују више скорове на субскалама квалитета живота - физичко здравље, психичко здравље и социјалне релације, као и на скали задовољства животом. Ако се узме у обзир да су запослени испитаници из администрације заправо радници који раде у општини и пошти, који су свакодневно у контакту са људима, да им је интеракција са људима део посла, онда је разумљиво то што су на субскали социјалне релације остварили више резултате. Поређењем незапослених наставника и незапослених испитаника из администрације, утврђено је да се они разликују у процени физичког здравља као аспекта квалитета живота, док у процени осталих аспеката квалитета живота (психичко здравље, социјалне релације и услови живота), као и у процени задовољства животом и субјективног благостања нема статистички значајне разлике. Тако је

наша хипотеза делимично потврђена. Применом т-теста утврђено је да не постоје статистички значајне разлике у степену испољености: услова живота, позитивног афективитета и позитивног става према животу.

Табела 5. Разлике у степену испољености квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код незапослених наставника и административних радника

	Занимање	Н	АС	СД	т -тест	Сиг.
Физичко здравље	Наставници	31	26.28	4.46	-2.137	.036
	А. Радници	32	28.26	2.98		

Легенда: А. радници- административни радници; Н- укупан број испитаника; АС- аритметичка средина; СД- стандардна девијација; т-тест- вредност т статистика; Сиг. –значајност

Значајно на нивоу $p < 0.05$

На основу резултата приказаних у Табели 5. може се уочити да између незапослених наставника и незапослених испитаника из администрације постоје статистички значајне разлике једино у процени физичког здравља (као аспекта квалитета живота), док у процени степена испољености осталих аспеката квалитета живота, као и у процени степена испољености задовољства животом и субјективног благостања не постоје статистички значајне разлике. Применом т-теста утврђено је да не постоје статистички значајне разлике у степену испољености: психичког здравља, социјалних релација, услова живота, задовољства животом, позитивног афективитета и позитивног става према животу.

ЗАКЉУЧАК

Резимирајући резултате истраживања, можемо закључити да постоје одређене статистички значајне корелације и разлике између испитаника који припадају тзв. помажућим и непомажућим

занимањима, односно разлике између наставника и административних радника (економиста и правника), као и између запослених и незапослених испитаника.

Приликом тумачења добијених резултата треба имати у виду да су узорак чинили становници са сталним местом боравка на северу Косова и Метохије, које представља подручје са измењеним друштвеним околностима као што су етнички сукоби, друштвене кризе, постконфликтни контекст итд. Такође, треба напоменути да, поред тога што нам ово истраживање пружа основне податке и даје одређену слику о степену испољености и односу квалитета живота, задовољства животом и субјективног благостања код запослених и незапослених наставника и испитаника из администрације на подручју Косова и Метохије, ипак треба скренути пажњу и на одређена ограничења истраживања. Ограничења истраживања тичу се узорка (по тридесетак запослених и незапослених испитаника из тзв. помажућих и непомажућих занимања), тј. његове величине, као и селекционисаности у погледу образовања (сви испитаници су високо образовани). У наредном истраживању неопходно је отклонити наведена ограничења, затим укључити друга занимања и варијабле као што су: пол, брачни статус, радни стаж, особине личности, животни циклус породице испитаника и сл.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Acton, G. J. (1994). Well-Being as a Concept for Theory, Practice, and Research. *The Online Journal of Knowledge Synthesis for Nursing* 11, 1–26.
2. Anđelković, V., Budić, S. (2013). Kvalitet života, anksioznost i depresivnost kod žena srednjeg doba. U: B. Dimitrijević (ur.), *Komunikacija i ljudsko iskustvo: tematski zbornik radova*. (351-366). Niš: Filozofski fakultet

3. Anđelković, V., Hadži-Pešić, M. (2013). Kvalitet života. U: V. Hedrih, J. Todorović, M. Ristić (ur), *Odnosi na poslu i u porodici u Srbiji početkom 21. veka* (173–180). Niš: Filozofski fakultet.
4. Argyle, M. (1999). Causes and correlates of happiness. In: D. Kahneman, E. Diener i N. Schwarz (Eds.), *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology* (353–373). New York: Russell Sage Foundation.
5. Deiner E., Suh E., Oishi S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology* 24 (1), 25–41.
6. Deiner, E. (2000). Subjective Well-Being. The science of happiness and Proposal for a National Index. *American Psychologist* 55 (1), 34–43.
7. Deiner, E., Lucas, R. E., Oishi, S. (2002). Subjective Well-Being: The Science of Happiness and Life Satisfaction. In: C. R. Snyder, S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (63–73). New York: Oxford University Press.
8. Heckhausen, J., Lang, F. R. (1996). Social construction and old age: Normative conceptions and interpersonal processes. In: G. R. Semin, K. Fiedler (Eds.), *Applied social psychology* (374–398). London: SAGE Publications.
9. Ilić, I., Milić, I., Arandelović, M. (2010). Procena kvaliteta života – sadašnji pristupi. *Acta Medica Medianae* 45 (4), 52–60.
10. Jovanović, V., Novović, Z. (2008). Kratka skala subjektivnog blagostanja – novi instrument za procenu pozitivnog mentalnog zdravlja. *Primenjena psihologija* 1 (1–2), 77–94.
11. Jovanović, V. (2010). Validacija kratke skale subjektivnog blagostanja. *Primenjena psihologija* 3 (2), 175–190.
12. Jovanović, M. (2012). *Porodični odnosi i doživljaj smisla života kod adolescenata* (neobjavljen master rad). Filozofski fakultet, Niš.
13. Kaliterna-Lipovčanin, Lj., Prizmić-Larsen, Z., Šakić, V. (2002). Subjektivna dob, životno zadovoljstvo i zdravlje. *Društvena istraživanja* 6 (62), 897–908.
14. Lakey, B., Cohen, S. (2000). Social support theory and measurement. In: S. Cohen, L. G. Underwood, B. H. Gotlieb (Eds.), *Social support measurement and intervention* (29–52). New York: Oxford University Press.

15. Marčinko, I., Vuletić, G., Šincek, D. (2011). Kvaliteta života studenata. U: G. Vuletić (ur.), *Kvaliteta života i zdravlje* (73–94). Osijek: Hrvatska zaklada za znanost.
16. Markanović, D., Jokić-Begić, N. (2011). Kvaliteta života psihički bolesnih osoba. U: G. Vuletić (ur.), *Kvaliteta života i zdravlje* (126–157). Osijek: Hrvatska zaklada za znanost.
17. Martinis, T. (2005). *Percepcije kvalitete života u funkciji dobi* (neobjavljen diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet.
18. Mc-Kee-Ryan, F. M., Song, Z., Wanberg, C. R., Kinicki, A. J. (2005). Psychological and Physical well-being during unemployment: a meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology* 90, 53–76.
19. Miljković, S., Vukić, D., Trajanović, Lj. (2004). *Kvalitet života kod mentalnih poremećaja*. Niš: Društvo bihevioralne teorije i prakse.
20. Penezić, Z. (2002). Skala zadovoljstva životom. U: K. Lacković-Grgin i sar. (ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika* (20–22). Zadar: Filozofski fakultet.
21. Penezić, Z. (2006). Zadovoljstvo životom u adolescentnom i odraslom dobu. *Društvena istraživanja* 4–5 (84–85), 643–669.
22. Petrov, J., Hadži-Pešić, M., Zlatanović, Lj., Milenović, M. (2011). Zadovoljstvo životom, zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba i sklonost ka psihosomatici. *Godišnjak za psihologiju* 8 (10), 105–124.
23. Šincek, D., Vuletić, G. (2011). Važnost socijalne podrške za kvalitetu života, Istraživanje kvalitete života emigranata i osoba koje žive u vlastitoj domovini. U: G. Vuletić (ur.), *Kvaliteta života i zdravlje* (52–72). Osijek: Hrvatska zaklada za znanost.
24. Zlatanović, S. (2012). *Odnos etničkog i drugih oblika kolektivnog identiteta: terenska istraživanja srpske zajednice na jugoistoku Kosova* (neobjavljena doktorska disertacija). Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.
25. World Health Organization Quality of Life-Brief. (1997). *Whoqol-bref*. Washington, United States of America: University of Washington Seattle.

Miljana S. Pavićević
Jelena Lj. Minić

**LIFE QUALITY, LIFE SATISFACTION AND SUBJECTIVE
WELL-BEING
OF TEACHERS AND ADMINISTRATIVE ASSISTANTS**

SUMMARY

The paper discusses the relationship of quality of life, life satisfaction and subjective well-being with employed and unemployed subjects from helping and non-helping professions. The research encompassed 129 test subjects from the area of Kosovo and Metohija, out of which 63 were from helping professions (teachers – 31 employed, 32 unemployed) and 66 subjects were from non-helping professions (administrative assistants – 32 subjects were employed, and 34 unemployed). The following instruments were used for data collection: WHOQOL – BRIEF (World Health Organization Quality of Life-Brief), Satisfaction with Life Scale and Brief Scale of Subjective Well-being. The study results show that there are no statistically significant differences in the degree of life quality, life satisfaction and subjective well-being between the employed and unemployed teachers. Between employed and unemployed subjects from administration there are differences in the assessment of the degree of psychological health and social relationships as aspects of life quality, then in the assessment of the degree of life satisfaction as well as in the assessment of the degree of positive affection as an aspect of subjective well-being. Employed administrative assistants differ in relation to employed teachers in their perception of physical health, psychological health and social relations as aspects of life quality, as well as in their assessment of life satisfaction. The unemployed subjects from admini-

stration differ in relation to unemployed teachers only in their assessment of physical health as the quality of life.

Key words: life quality, life satisfaction, subjective well-being, teachers, administration employed.